

W S T Ą P

JOHANNES CHRZĄSZCZ

HISTORIA MIAST PYSKOWICE I TOSZEK

przełożył:

MIKOŁAJ HEPA

Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej
Haus der Deutsch-Polnischen
Zusammenarbeit
PL - 45-068 Opole, ul. 1-go Maja 13/2

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
WPROWADZENIE	11
PRZEDMOWA	28
OKRES PIERWSZY	35
NAJSTARSZE DZIEJE AŻ DO WYMARCIA PIASTÓW OPOLSKICH (1532)	
ROZDZIAŁ I	36
WPROWADZENIE	
ROZDZIAŁ II	40
NIEMIECKA KOLONIZACJA. ZAŁOŻENIE PYSKOWIC 1256	
ROZDZIAŁ III	45
PODZIAŁ GÓRNEGO ŚLĄSKA – 1281. KSIĄŻĘTA KOZIELSKO-BYTOMSCY 1281–1355	
ROZDZIAŁ IV	47
KSIĄŻĘTA PRZEMKO I BOLKO CIESZYŃSCY — 1357–1414	
ROZDZIAŁ V	49
WOJNY HUSYCKIE. KSIĄŻĘTA: KAZIMIERZ Z OŚWIECIMIA I PRZEMKO Z TOSZKA 1414 – 1484	
ROZDZIAŁ VI	53
CZĘSTA ZMIANA WŁAŚCICIELI – KSIĄŻĘ JAN OPOLSKI (1484–1532)	
OKRES DRUGI	57
WŁADCY Z DYNASTII HABSBUURGÓW 1532–1742	

ROZDZIAŁ VII	58
KRÓL FERDYNAND. MARGRABIA JERZY. URBARIUM 1534	
ROZDZIAŁ VIII	62
WŁAŚCICIELE HIPOTECZNI – MARGRABIA JERZY FRYDERYK I KRÓLOWA IZABELLA 1543–1557	
ROZDZIAŁ IX	64
HIPOTECZNY POSIADACZ – BARON VON REDERN ORAZ SYN JEGO JAN JERZY 1557–1584. PISMO SKARGA 1565	
ROZDZIAŁ X	69
STRACENIE BURMISTRZA JANA CZECHA – 1581	
ROZDZIAŁ XI	72
ADMINISTRATOR FRYDERYK VON SCHAMBERG 1584–1586	
ROZDZIAŁ XII	74
JERZY VON REDERN 1586–1598	
ROZDZIAŁ XIII	76
PAN DZIEDZICZNY JERZY II VON REDERN 1598–1637. STATUTY CECHÓW	
ROZDZIAŁ XIV	79
WOJNA TRZYDZIESTOLETNIA. POWRÓT RELIGII KATOLICKIEJ. OBRAZ TYCH CZASÓW	
ROZDZIAŁ XV	84
DZIEDZICZNI PANOWIE: MAŁGORZATA VON KOLOWRAT I JEJ ZIĘĆ KASPER HRABIA COLONNA 1637–1666	
ROZDZIAŁ XVI	86
HRABIA GUSTAW COLONNA 1666–1686. WIZYTACJA KOŚCIELNA 1697. POŻAR MIASTA 1680	
ROZDZIAŁ XVII	91
DZIEDZICZNA PANI ANNA MARIA HRABINA COLONNA 1686–1695. WIZYTACJA KOŚCIELNA 1687	
ROZDZIAŁ XVIII	94
PAN DZIEDZICZNY HRABIA KRZYSZTOF LEOPOLD COLONNA 1695–1707. AKCYZA. WOJSKO	
ROZDZIAŁ XIX	96
PAN DZIEDZICZNY JOHANN DIETRICH BARON VON PETERSWALD 1707–1718	

ROZDZIAŁ XX	98
PAN DZIEDZICZNY FRANCISZEK KAROL KOTULIŃSKI 1718–1748. BUDOWA PLEBANII. SKLEPIENIE KOŚCIOŁA. NOWE OSZACOWANIE	
ROZDZIAŁ XXI	102
SPÓR O PODWODY. KONIEC AUSTRIACKIEGO PANOWANIA	
OKRES TRZECI	105
WŁADCY Z DYNASTII HOHENZOLLERNÓW	
ROZDZIAŁ XXII	106
PRZEJŚCIE POD PANOWANIE PRUS	
ROZDZIAŁ XXIII	109
PAN DZIEDZICZNY HRABIA KAROL FRANCISZEK II KOTULIŃSKI 1748–1759	
ROZDZIAŁ XXIV	111
PAN DZIEDZICZNY HRABIA FRYDERYK WILHELM POSADOWSKI 1759–1781	
ROZDZIAŁ XXV	115
SPADKOBIERCY POSADOWSKIEGO. PRZEMYSŁ HUTNICZY 1781–1791	
ROZDZIAŁ XXVI	117
PAN DZIEDZICZNY BARON VON EICHENDORFF 1791–1797	
ROZDZIAŁ XXVII	119
OSTATNI DZIEDZICZNI PANOWIE – HRABIOWIE GASCHIN. WOJNY PRZECIW FRANCJI 1797–1808.	
ROZDZIAŁ XXVIII	122
ORDYNACJA MIEJSKA. WOJNY WYZWOLEŃCZE 1808–1815	
ROZDZIAŁ XXIX	126
WIELKI POŻAR 1822. ZMIANY PO POŻARZE	
ROZDZIAŁ XXX	130
DANINY I MIEJSKA ADMINISTRACJA	
ROZDZIAŁ XXXI	133
ŚMIERĆ PROBOSZCZA WYCISKA. DZIAŁALNOŚĆ PROBOSZCZA WŁODARSKIEGO. SZKOŁA 1832	

ROZDZIAŁ XXXII	137
CHOLERA I TOWARZYSTWO WSTRZEMIĘŻLIWOŚCI 1836-1844	
ROZDZIAŁ XXXIII	139
REWOLUCJA I NĘDZA LAT 1846-1848	
ROZDZIAŁ XXXIV	141
KRÓLEWSKIE SEMINARIUM NAUCZYCIELSKIE. ODEJŚCIE WŁODARSKIEGO I PRZYJŚCIE PROBOSZCZA BREITSCHIEDLA 1849	
ROZDZIAŁ XXXV	145
DOM SIEROT. ŚMIERĆ BURMISTRZA RUNGA. 1864.	
ROZDZIAŁ XXXVI	147
BURMISTRZOWIE: SEIDEL, PUDEŁKO, LUDWIG. ŚMIERĆ BREITSCHIEDLA 1865	
ROZDZIAŁ XXXVII	150
BURMISTRZOWIE OPPERMAN I GUNDRUM. PROBOSZCZOWIE ZWIRZINA I DR CHRZĄSZCZ	
ROZDZIAŁ XXXVIII	153
BUDOWA KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO. WODOCIĄGI. SZKOŁA. GMINA ŻYDOWSKA	
ROZDZIAŁ XXXIX	156
ZWIĄZKI, STOWARZYSZENIA, CECHY. POWIATOWA SZKOŁKA DRZEW. POCZTA I SĄDOWNICTWO. RYNEK PRACY	
ROZDZIAŁ XL	161
BUDOWA WODOCIĄGU I ZAKŁADU ACETYLENOWEGO. STOWARZYSZENIA I ZWIĄZKI. 1899	
OKRES CZWARTY	163
NOWE STULECIE	
ROZDZIAŁ XLI	164
POWIATOWA SZKOŁKA DRZEW. HISTORIA PYSKOWIC. NOWA POCZTA. BURMISTRZ HENCIŃSKI. 1900-1901	
ROZDZIAŁ XLII	166
ŚMIERĆ CIEŚLIKA. UROCZYSTOŚCI PAPIESKIE. WIELKIE ŚNIEŻYCE. ZABÓJSTWO KRÓLA SERBII. 1902-1903	
ROZDZIAŁ XLIII	170
ZAPALENIE OPON MÓZGOWYCH. STAROSTA VON STUMPFELD. SPRZEDAŻ POZIĄDŁOŚCI GERLACHA I PÓŁ NA KONIÓWKACH. SPÓR Z HENCIŃSKIM. 1904	

ROZDZIAŁ XLIV	175
POWIEKSZENIE DWORCA. „WILHELMSHOF”. BUDOWA GAZOWNI. MIEJSKA KASA Oszczędności. 1907-1908	
ROZDZIAŁ XLV	179
BUDOWA SZPITALA. RZEŻNIA. STOWARZYSZENIE ŚW. JADWIGI. ŚLUBY WIERNOŚCI PAPIEŻOWI. WRZENIE REWOLUCYJNE. BUDOWA SĄDU. WYBORY DO RADY MIEJSKIEJ. 1909-1911	
ROZDZIAŁ XLVI	185
MORDERSTWO MAŁŻEŃSTWA REINHOLZ. BURMISTRZ HENCIŃSKI OPUSZCZA MIASTO. 1912	
ROZDZIAŁ XLVII	187
BURMISTRZ SCHRÖDER. TRZY JUBILEUSZE. 1913	
ROZDZIAŁ XLVIII	190
ŚMIERĆ KARDYNAŁA KOPPA. KONIEC POKOJU. 1914	
ROZDZIAŁ XLIX	191
WOJNA ŚWIATOWA. 1914-1918	
ROZDZIAŁ L	202
REWOLUCJA. NIEMCY JAKO WOLNE PAŃSTWO. 1918-1919	
ROZDZIAŁ LI	206
ODDZIAŁY ALIANTÓW NA GÓRNYM ŚLĄSKU. WALKA PLEBISCYTOWA. 1920	
ROZDZIAŁ LII	209
PRZYGOTOWANIE GŁOSOWANIA. WALKA PLEBISCYTOWA. ZŁOŻENIE Z URZĘDU BURMISTRZA TSCHAUDERA. GŁOSOWANIE. POLSKIE POWSTANIE MAJOWE. 1921	
ROZDZIAŁ LIII	215
WYJŚCIE ALIANTÓW. RZEŻ W PYSKOWICACH. WKROCZENIE REICHSWEHRY. WZRASTAJĄCA DROŻYŻNA. ZANIK PAPIEROWYCH MAREK. 1922	
ROZDZIAŁ LIV	219
ZAJĘCIE ZAGŁĘBIA RUHRY. INFLACJA. PODATKI. 1923	
ROZDZIAŁ LV	222
BŁOGOSŁAWIEŃSTWO MARKI RENTOWEJ. WYBORY DO REICHSTAGU. SZKOŁA GÓRNICZA. BIERZMOWANIE. 1924	

ROZDZIAŁ LVI	224
KOŁĘDA. WYBORY PREZYDENTA. REDUKCJA NA KOLEI I W INNYCH ZAKŁADACH	
ROZDZIAŁ LVII	226
ROK 1926	
ROZDZIAŁ LVIII	228
SPRAWY KOMUNALNE. STAN OBECNY I PERSPEKTYWY. AUTOR: Proroktor TSCHAUDER	
JOHANNES CHRZĄSZCZ, RICHARD KOZUBEK	245
HISTORIA MIASTA TOSZEK	
OKRES PIERWSZY	247
NAJDAWNIEJSZE CZASY AŻ DO WYMARCIA PIASTÓW OPOLSKICH - 1532	
ROZDZIAŁ I	248
HISTORIA TOSZKA DO UZYSKANIA PRAW MIEJSKICH	
ROZDZIAŁ II	251
TOSZEK W OKRESIE PANOWANIA KSIAŻĄT CIESZYŃSKICH I OPOLSKICH - 1532	
OKRES DRUGI	255
WŁADCY Z DYNASTII HABSBURSKIEJ. 1532-1742	
ROZDZIAŁ III	256
URBARIUM 1534. FRYDERYK I JAN JERZY VON REDERN WŁAŚCICIELE TOSZKA 1557-1584	
ROZDZIAŁ IV	260
TOSZEK ZA PANOWANIA GEORGA VON REDERN I NASTĘPCÓW. WIZYTACJA KOŚCIELNA 1586-1700	
ROZDZIAŁ V	264
PRZEBUDOWA KOŚCIOŁA. FUNDACJE 1714	
OKRES TRZECI	267
WŁADCY Z DYNASTII HOHENZOLLERNÓW OD 1742	
ROZDZIAŁ VI	268
BUDOWA PLEBANII - 1748. DOBRA BOGUSZYCE I ŁĄCZKI 1756. ZARZĄD MIEJSKI 1763. FABRYKA PAPIERU 1764. PROCES PODATKOWY 1765	

ROZDZIAŁ VII	271
SYTUACJA MIASTA POD KONIEC XVIII WIEKU	
ROZDZIAŁ VIII	273
WOJNY POZĄTKU XIX WIEKU. FUNDACJA PAROLA. REJESTR	
ROZDZIAŁ IX	277
WIELKI POŻAR. ODBUDOWA MIASTA 1833	
ROZDZIAŁ X	280
APTEKA. ZMIANA WŁAŚCICIELI DÓBR. NIEPOKOJE ROKU 1848. KRONIKA 1861	
ROZDZIAŁ XI	283
WIEZIENIE MIEJSKIE. GARNIZON. ZWIĄZEK BOJOWNIKÓW 1873. GAZETA 1874	
ROZDZIAŁ XII	285
PROWINCJONALNY DOM PRACY PRZYMUSOWEJ, OBECNY SZPITAL 1881	
ROZDZIAŁ XIII	287
BURMISTRZOWIE: KACHEL I HIRSCHBERG. KANONIK BANNERTH I PROBOSZCZ ROTHER. GMINA EWANGELICKA, PASTOR HOFFMAN	
OKRES CZWARTY	291
HISTORIA TOSZKA CZASÓW NAJNOWSZYCH 1900 - 1927	
ROZDZIAŁ XIV	292
TWÓRCA STENOGRAFII „NEU - STOLZE”. URZĄD TELEKOMUNIKACYJNY 1900 - 1901	
ROZDZIAŁ XV	293
JUBILEUSZ. RADCA EKONOMICZNY GURADZE. WIZYTACJA. 1902	
ROZDZIAŁ XVI	294
ŚMIERĆ GURADZE. HAKATA. PAPIESKI JUBILEUSZ. ŚNIEŻYCE. 1903	
ROZDZIAŁ XVII	296
BIBLIOTEKA. BIERZMOWANIE. 1904	
ROZDZIAŁ XVIII	297
BRAC'TWO STRZELECKIE. ODEJŚCIA. 1905	

ROZDZIAŁ XIX	298
JUBILEUSZ. SZKOŁA DZIEWCZĄT. ZNALEZISKO. STRAŻ POŻARNA. GAZOWNIA. JUBILEUSZ STULECIA HURTOWNI WINA. 1908	
ROZDZIAŁ XX	300
MAJORAT. WYBORY. CHÓR. ZWIĄZEK BOJOWNIKÓW. 1907 - 1908	
ROZDZIAŁ XXI	302
ZŁOTY JUBILEUSZ TOWARZYSTWA ŚPIEWACZEGO 1909	
ROZDZIAŁ XXII	303
NAUCZYCIEL GAEBLER. SĘDZIA ROSENBERG. KURS. 1910	
ROZDZIAŁ XXIII	304
POŚWIĘCENIE NOWEJ SZKOŁY. NACZELNY NAUCZYCIEL FELICJAN BITTNER. 1911	
ROZDZIAŁ XXIV	306
BUDOWA WODOCIAGU. BURMISTRZ HIRSCHBERG. 1912	
ROZDZIAŁ XXV	307
UROCZYSTOŚCI. MISJE. PASTOR WEBER. APTEKARZ KOZUBEK. 1913 - 1914	
ROZDZIAŁ XXVI	308
WOJNĄ ŚWIATOWĄ	
ROZDZIAŁ XXVII	314
TOSZEK W CZASACH REWOLUCJI. 1918-1919	
ROZDZIAŁ XXVIII	316
BITWA O GÓRNY ŚLĄSK. NIEMIECKI TOSZEK. GAZETA. 1920	
ROZDZIAŁ XXIX	318
ZAMACH BOMBOWY. PLEBISCYT. 1921	
ROZDZIAŁ XXX	321
WYMARSZ OBCYCH WOJSK. WKROCZENIE REICHSWEHRY. 1922	
ROZDZIAŁ XXXI	322
ODDZIAŁ ŻANDARMERII. DZWONY. STOWARZYSZENIE GIER. 1923	
ROZDZIAŁ XXXII	324
BURMISTRZ. ODWIEDZINY. KATOLICKIE WIECZORY OŚWIATOWE. POŚWIĘCENIE POMNIKA. ŚWIATŁO ELEKTRYCZNE. 1924	

ROZDZIAŁ XXXIII	326
CECH RZEŹNIKÓW. BUDYNEK URZĘDU KATASTEROWEGO. NAUCZYCIELE. REKTORZY. BANK STRZELECKI. KOŚCIÓŁ EWANGELICKI. 1925	
ROZDZIAŁ XXXIV	329
JUBILEUSZ BOROMEUSZEK. NACZELNY PREZYDENT W TOSZKU. 1926	
ROZDZIAŁ XXXV	331
KOŚCIÓŁ PARAFIALNY	
ROZDZIAŁ XXXVI	332
PROWINCJONALNY ZAKŁAD LECZNICTWA I OPIEKI	
ROZDZIAŁ XXXVII	334
SZKOŁA ROLNICZA	
ROZDZIAŁ XXXVIII	336
MAJORAT TOSZECKO-PYSKOWICKI	
ROZDZIAŁ XXXIX	338
ZAMEK TOSZECKI	
ROZDZIAŁ XL	343
TOSZEK JAKO MIEJSCOWOŚĆ WYCIECZKOWA I WCZASOWA	
ROZDZIAŁ XLI	346
TOSZEK JAKO MIASTO	
ROZDZIAŁ XLII	350
WYGLĄD TOSZKA W DAWNYCH CZASACH	